

Monika Marczak

Kara ograniczenia wolności i jej resocjalizacyjny wymiar przez pracę

Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation) 3, 63-72

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Monika Marczak*

Kara ograniczenia wolności i jej resocjalizacyjny wymiar przez pracę

Powstaje problem kary słusznej. To czego słusznie można się domagać od sprawcy czynów złych, sprowadza się do żądania, by odrobił w granicach możliwości krzywdę wyrządzoną jednostkom i zbiorowościom

T. Kotarbiński

Pojęcie kary, jej funkcje i cele

Jak podają K. Buchała i A. Zoll (1997, s. 7) kara stanowi osobistą dolegliwość zadaną sprawcy przestępstwa lub wykroczenia w celu potępienia jego zachowania przez ustawowo uprawniony do tego organ państwowy. Autorzy podkreślają, że kara jest dolegliwa, ponieważ zawsze godzi ona w istotne dobra osoby karanej, m.in. godzi w wolność, dobra materialne, majątek, prawa obywatelskie itp.

Przyglądając się teoriom kary można wyodrębnić teorie bezwzględne (absolutne, odwetowe, sprawiedliwościowe), teorie względne (relatywne, celowościowe, prewencyjne) i teorie mieszane (eklektyczne). Pierwsze z nich opierają się na założeniu, że kara jest jedynie odwetem, należną i sprawiedliwą odpłatą za naruszenie porządku prawnego, a jej celem jest zadanie dolegliwości sprawcy czynu przestępnego i przywrócenie naruszonego ładu moralnego. Druga z teorii zakłada, że kara powinna pełnić społeczno-użyteczne cele (patrz m.in.: Śliwowski 1946; Błachut, Gaberle, Krajewski, 2001; Stańdo-Kawecka, 2000).

Wśród prewencyjnych celów kary literatura przedmiotu wskazuje na prewencję szczególną (indywidualną) i ogólną (generalną). Pierwsza zakłada, że celem kary jest oddziaływanie na konkretnego sprawcę czynu, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez niego kolejnych przestępstw, druga z kolei, że celem kary jest oddziaływanie na ogół społeczeństwa.

---

* Dr Monika Marczak, Uniwersytet Gdański.

Prewencyjne oddziaływania na indywidualnych sprawców czynów zabronionych zdaniem B. Stańdo-Kaweckiej powinny polegać, po pierwsze, na unieszkodliwieniu sprawcy i uniemożliwieniu mu popełniania kolejnych przestępstw poprzez izolację od społeczeństwa, po drugie, odstraszeniu od popełniania kolejnych czynów zabronionych i po trzecie, na poprawie sprawcy, czyli szeroko rozumianej jego resocjalizacji, readaptacji lub reintegracji społecznej. Teorie indywidualnej prewencji kryminalnej stawiają w centrum zainteresowania jedynie sprawcę jednocześnie postulując dostosowanie wymiaru kary do potrzeb w zakresie zapobiegania popełnianiu przez niego kolejnych przestępstw. Prewencja generalna zakłada, że stosowanie kary ma oddziaływać również na społeczeństwo, odstraszając potencjalnych sprawców od popełnienia przestępstwa oraz umacniając świadomość obowiązywania norm społecznych obowiązujących w społeczeństwie. Autorka powołując się na liczne prace podaje, że wśród czynników wstrzymujących od popełnienia przestępstwa istotne znaczenie ma jedynie przewidywane ryzyko wykrycia przestępstwa i ujęcia sprawcy, a nie sama kara i jej wysokość. Z drugiej strony wymierzenie i wykonanie kary wobec sprawcy czynu zabronionego stanowi dla ogółu społeczeństwa trening w przestrzeganiu prawa, jednocześnie wzbudzając zaufanie do porządku prawnego i rozwijając w nim świadomość prawną (Stańdo-Kawecka, 2000, s. 17–18).

Mieszane teorie kary zakładają, że ani teorie relatywne, ani absolutne nie są w stanie nakreślić konkretnych granic karania. Uwzględniają one jedynie samego sprawcę i jego sytuację na etapie wykonywania kary. I tak względy sprawiedliwościowe i generalno-prewencyjne odgrywają znaczącą rolę na etapie określenia ustawowego zagrożenia karą za popełnienie danego przestępstwa, natomiast względy indywidualno-prewencyjne powinny być brane pod uwagę na etapie wykonywania orzeczonej kary z jednoczesnym uwzględnieniem potrzeby psychokorekcji sprawcy. W sytuacji, gdy nie zachodzi potrzeba oddziaływania na sprawcę lub nie wyraża on zgody na dane oddziaływanie, uzasadnieniem wykonania wobec niego kary są względy sprawiedliwościowe i generalno-prewencyjne.

Polityka kryminalna prowadzona w Polsce stanowi element polityki społecznej i obejmuje zapobieganie przestępczości za pomocą metod oraz środków prewencji sytuacyjnej i społecznej, polityki karnej i profilaktyki penitencjarnej. Aktualnie obowiązującą politykę karania prowadzoną wobec przestępców W. Zalewski (2006, s. 90) określa mianem polityki „masowej prizonizacji”, jednak jak powszechnie wiadomo kara pozbawienia wolności nie eliminuje tendencji do zachowań antyspołecznych (choć może je na pewien czas zahamować – M.M.). Rezultatem stosowania kar izolacyjnych jest zjawisko recydywy. Z danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej wynika, że w listopadzie 2009 r. wskaźnik osób ponownie odbywających karę pozbawienia wolności wynosił 47,6%. Z badań wynika również, że wielokrotni recydywiści odbywając karę pozbawienia wolności spędzają w więzieniu od połowy do – nawet – trzech czwartych swojego dorosłego życia (Bałandynowicz 2002, s. 73–77). Poza tym stosowanie kar izolacyjnych powoduje dodatkowo wiele ujemnych skutków. Do najważniejszych należy zaliczyć oderwanie od dotychczasowego środowiska, w którym skazany funkcjonował (patrz: Machel, 2003; Buchała, Zoll, 1997). Separacja skazanego od środowiska rodzinnego wpływa ujemnie nie tylko na warunki materialne rodziny, ale

przede wszystkim na wypełnianie ról rodzicielskich i podstawowych zadań opiekuńczo-wychowawczych, co prowadzi nierzadko do zerwania więzi małżeńskich i rodzicielskich. Drugim istotnym środowiskiem, od którego oderwany zostaje skazany, to środowisko pracy. Separacja ta powoduje, że skazany nie może się samorealizować, zerwane zostają więzi z współpracownikami, a co najważniejsze, w trakcie pobytu w więzieniu staje się nieproduktywny. Wynika więc z tego, że w trakcie pobytu w więzieniu zawieszono lub porzucono najważniejsze role jakie człowiek winien pełnić w dorosłym życiu.

Zakłady karne nie są obecnie w stanie dostarczyć lub zapewnić pracy więźniom odbywającym kary (szczególnie te krótkoterminowe), bo pociąga to za sobą ogromne koszty, które już i tak obciążają znacznie społeczeństwo. W przypadku stosowania kar izolacyjnych (szczególnie tych krótkoterminowych) nie jest również osiągnięty indywidualno-prewencyjny cel ich stosowania. Stąd zrodziła się myśl wprowadzenia kary nieizolacyjnej (bez pozbawienia wolności), dzięki której byłoby możliwe kształtowanie społecznie pożądanej postawy z jednoczesnym wychowawczym oddziaływaniem na społeczeństwo. Kary, dzięki której skazany pozostanie w swoim środowisku, a jednocześnie zostanie wdrożony do wykonywania pracy społecznie użytecznej. Tą karą miała być kara ograniczenia wolności.

Kara ograniczenia wolności jako alternatywa dla uwięzienia

Kara ograniczenia wolności została wprowadzona do prawa polskiego przez kodeks karny z 1969 roku. Stanowiła ona obok kary śmierci, kary 25 lat pozbawienia wolności, kary pozbawienia wolności i kary grzywny karę zasadniczą, czyli taką, która może być stosowana samoistnie, (tzn. bez konieczności wymierzania innej dodatkowej kary). Jak podają źródła, była ona wzorowana na karze pracy poprawczej obowiązującej w byłych państwach socjalistycznych (patrz: m.in.: Marek, 2007; Giętkowski, 2007).

Istota wprowadzenia kary ograniczenia wolności polega na powiązaniu dolegliwości wynikającej z ograniczenia sfery wolności osobistej z dolegliwością natury ekonomicznej oraz wartościami jakie niesie wykonywana praca. Podstawowym jednak jej celem było ograniczenie stosowania krótkoterminowych kar pozbawienia wolności. Zgodnie z kodeksem karnym z 1969 r. mogła być ona orzekana na okres od 3 miesięcy do 2 lat, a na jej treść składały się przede wszystkim: zakaz zmiany miejsca stałego pobytu bez zgody sądu i pozbawienie prawa sprawowania funkcji w organizacjach społecznych. Kara ta opierała się na obowiązku wykonywania nieodpłatnej, dozorowanej pracy na cele publiczne w wymiarze od 20 do 50 godzin w stosunku miesięcznym, albo na potrącaniu osobie zatrudnionej w uspołecznionym zakładzie pracy od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę na rzecz Skarbu Państwa lub wskazany cel społeczny (skazany bez zgody sądu nie mógł rozwiązać stosunku pracy – M.M.) oraz wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary (art. art. 33 k.k. z 1969 r.).

Wobec osób skazanych na karę ograniczenia wolności, które nie pozostawały w stosunku zatrudnienia kodeks przewidywał skierowanie do odpowiednich uspołecznionych

zakładów pracy celem wykonywania pracy z jednoczesnym potrąceniem części zarobków na określone wyżej cele. Ponadto skazany mógł być zobowiązany również przez sąd do naprawienia w całości lub części wyrządzonej szkody lub do przeproszenia poszkodowanego. Jak podaje A. Marek kara ograniczenia wolności w obowiązującym wtedy kształcie nie spełniała/realizowała w pełni założeń. Zdaniem autora przyczyniły się do tego duże błędy wychowawcze oraz ustawowe ujęcie kary. A. Marek podkreśla dalej, że powodem tego były częste wypadki fałszowania wykonywanej pracy, zamiana obowiązku pracy na karę grzywny, która w praktyce zamieniana była na karę grzywny i rozkładana na raty oraz niechęć zakładów pracy do przyjmowania i utrzymywania niewydajnych pracowników, którzy negatywnie wpływali na dyscyplinę panującą w zakładzie (Marek, 2007, s. 254–257).

Stosowana wówczas kara ograniczenia wolności nie spełniała swojego zadania, jednak nowelizacja kodeksu karnego z 1997 r. podtrzymała jej występowanie w katalogu kar zasadniczych obok kary grzywny, kary pozbawienia wolności, kary 25 lat pozbawienia wolności i kary dożywotniego pozbawienia wolności. Fundamentalnym jednak elementem wykonywania tej kary stała się praca na rzecz społeczności lokalnej. Zrezygnowano więc z pracy zakładowej na rzecz pracy dla społeczeństwa. Podtrzymana została jednak możliwość potrącen z zarobków osoby zatrudnionej, wykonującej pracę zarobkową w jakimkolwiek zakładzie pracy, nie tylko uspołecznionym ale również sprywatyzowanym.

Zgodnie z obowiązującym obecnie kodeksem karnym z 1997 r. kara ograniczenia wolności wymierzana jest od 1 miesiąca do 12 miesięcy i polega na nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym. Praca ta może być wykonywana jedynie w odpowiednim zakładzie pracy, placówce służby zdrowia, opieki społecznej, organizacji lub instytucji niosącej pomoc charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. W stosunku do osoby zatrudnionej sąd może orzec, że kara ograniczenia wolności będzie wykonana przez potrącenie części wynagrodzenia. Wysokość potrącenia zostaje ustalona sądownie w przedziale od 10 do 25%, z jednoczesnym wskazaniem celu, na który to wynagrodzenie będzie potrącone: czy na rzecz Skarbu Państwa albo inny cel społeczny. Istotne jest, że w okresie odbywania kary skazany nie może rozwiązać bez zgody sądu stosunku pracy. Poza wyżej wymienionymi przesłankami skazany na karę ograniczenia wolności nie może bez zgody sądu zmienić miejsca stałego pobytu i ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywanej kary. W celu zwiększenia funkcji kontrolnej i wychowawczej nad skazanym na karę ograniczenia wolności przewidziano również możliwość nałożenia w trakcie trwania kary dozoru kuratorskiego lub obowiązku probacyjnego w postaci: przeproszenia poszkodowanego, wykonywania obowiązku lożenia na utrzymanie innej osoby, powstrzymania się od nadużywania alkoholu i innych środków odurzających lub naprawienia w całości lub części wyrządzonej szkód (art. 34–35 k.k. z 1997 r.).

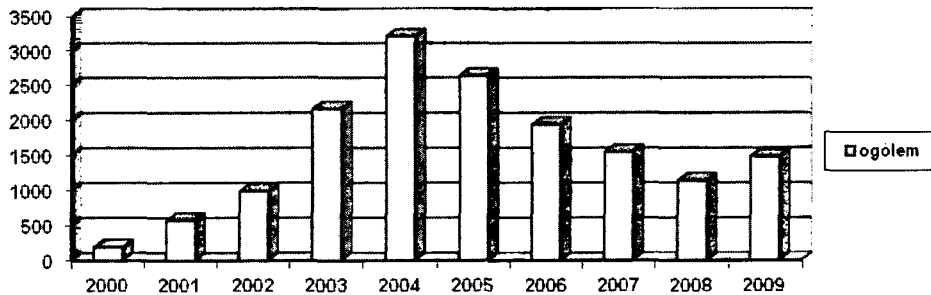
Jak podaje A. Marek na podstawie uzasadnienia rządowego projektu, wyżej wymieniony katalog obowiązków przekształcił karę ograniczenia wolności w środek o charakterze probacyjnym, czyli związanym z resocjalizacją w warunkach wolności dozorowanej.

Różnica jednak polega na tym, że obowiązki nałożone na sprawcę obciążają go jedynie w okresie na jaki tę karę orzeczono. W trakcie wykonywania kary ograniczenia wolności zawodowy kurator jest zobowiązany do kontrolowania sposobu wykonywania kary w zakładzie pracy, realizacji nałożonych na skazanego obowiązków, a także wystąpienia do sądu z odpowiednim wnioskiem inicjującym postępowanie incydentalne. Kurator może także wzywać skazanego (ukaranego) do złożenia wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary, udzielać ostrzeżenia lub podejmować inne środki dyscyplinujące w przypadku uchylenia się od pracy lub nieprawidłowego jej wykonania. Kurator w trakcie trwania kary ma za zadanie utrzymywanie stałego kontaktu z zakładem pracy, organizowanie i prowadzenie szkoleń oraz instruktaży dla pracowników zakładów pracy, wyznaczonych do organizowania pracy skazanych oraz dozoru jej przebiegu. Zadaniem kuratorów zawodowych jest kontrolowanie przestrzegania przez wyznaczone zakłady pracy ustalonych zasad organizacji pracy skazanych i wypełnianie innych obowiązków z tytułu wykonywania pracy społecznie użytecznej. Kurator powiadamia także zakład pracy o podejmowanych wobec skazanego decyzjach lub postanowieniach sądu, wchodzi na teren zakładu pracy celem skontrolowania sposobu wykonania tej kary oraz prawidłowości wywiązywania się przez skazanego z nałożonych na niego obowiązków (patrz: Jedynek, Stasiak, 2008, s. 238–247). O połączeniu tej kary z próbą świadczy również możliwość jej warunkowego zawieszenia na okres próby od roku do lat 3, oraz możliwość jej skrócenia po odbyciu przez skazanego połowy kary. Warunkiem skrócenia jest: przestrzeganie w tym czasie porządku prawnego, sumienne wykonanie pracy społecznie użytecznej oraz sumienne wypełnienie innych nałożonych przez sąd obowiązków.

Kara ograniczenia wolności może zostać odroczone. S. Paweła (2007) powołując się na rozporządzenie podaje, że podstawą do odroczenia może być: choroba umysłowa lub inna ciężka choroba skazanego, jego niezdolność do wykonywania pracy lub taki stan skazanego, przy którym skierowanie go do tej pracy może spowodować poważne niebezpieczeństwo dla jego zdrowia. Jeśli niezdolność skazanego do wykonywania pracy przekracza 6 miesięcy może zostać orzeczona zawieszona wykonania tej kary. Odroczenie wykonania kary może być także umotywowane ciężką sytuacją rodzinną skazanego, w szczególności finansową lub niemożliwością pogodzenia pracy zarobkowej lub nauki z wykonywaniem nieodpłatnej pracy. Odroczenie może być również umotywowane zdarzeniami losowymi (np. usuwanie skutków powodzi, pożaru lub innych kataklizmów). Przerwa w wykonywaniu kary ograniczenia wolności może być zastosowana jedynie w sytuacjach, gdy stan zdrowia skazanego uniemożliwia dalsze wykonywanie tej kary, gdy występują przejściowe trudności lub gdy skazany zostanie powołany do wykonywania czynnej służby wojskowej (art. 15, 62, 63 Rozporządzenia).

Jak podają statystyki, i co podkreśla jasno m.in. A. Gaberle (2003, s. 211), kary ograniczenia wolności są przez sądy w Polsce stosowane bardzo rzadko. Poniższy wykres przedstawia roczne zestawienie prawomocnie orzeczonych kar ograniczenia wolności i nałożonych na sprawców obowiązków oraz wykonanie tej kary w latach 2000–2009 w Okręgu Gdańskim.

Tabela 1. Prawomocne orzeczenie kary ograniczenia wolności w latach 2000–2009 w okręgu gdańskim

Opierając się na danych statystycznych uzyskanych z Sądu Okręgowego w Gdańsku można stwierdzić, że w tym okręgu do 2004 roku wzrastała liczba stosowania kary ograniczenia wolności, jednak od 2005 roku zauważalna jest znaczna tendencja zniżkowa. Warto podkreślić, że z zestawienia wynika, że kara ta zostaje wymierzana z jednoczesnym nakazem wykonania nieodpłatnej pracy na cele społeczne. W nieznacznym stopniu wobec skazanych nałożone są również dodatkowe obowiązki oraz dozór kuratora. Ze statystyk wynika również, że kara ograniczenia wolności nie jest w wielu przypadkach przez sądy odroczone lub osoby ukarane zostają przez sądy zwolnione ze znacznej części nałożonej kary.

Tabela 2. Zamiana kary ograniczenia wolności na zastępczą karę w latach 2000–2009 w okręgu gdańskim

Ogółem	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
		191	570	991	2165	3209	2638	1940	1547	1140
Zamiana na zastępczą karę grzywny	93	51	93	74	176	328	292	332	425	260
Zamiana na zastępczą karę pozbawienia wolności	54	150	168	229	470	517	647	528	355	276
Zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności z powodu art. 65 § 2 k.k.w.	35	26	59	57	132	390	135	56	33	47

Źródło: Na podstawie statystyk otrzymanych z Sądu Okręgowego w Gdańsku. Zestawienie własne.

Kara ograniczenia wolności może być zamieniona na inną formę kary. W przypadku zamiany może ona przybrać postać dolegliwości ekonomicznej i zostać zamieniona na karę grzywny (1 dzień kary ograniczenia wolności = 1 stawce dziennej grzywny) lub może przybrać postać dolegliwości osobistej i zostać zamieniona na karę pozbawienia wolności

(1 dzień kary ograniczenia wolności = 1 dzień kary pozbawienia wolności). Jak wynika z powyższego zestawienia w 2000 roku kara ograniczenia wolności wykonana była jedynie w 9 (na 191). U pozostałych osób (182) kara ta została zamieniona na karę grzywny lub karę pozbawienia wolności. W 2004 roku kara ograniczenia wolności została wykonana w 2747 przypadkach (na 3209) zamiana tej kary na inną jej formę miała miejsce w 778 przypadkach. W 2009 roku na 1485 przypadków kara ograniczenia wolności została wykonana wobec 902 osób, natomiast zamieniona na inną formę kary w 583 przypadkach.

Praca społecznie użyteczna jako środek resocjalizacji

Jednym z podstawowych warunków związanych z wykonywaniem kary ograniczenia wolności jest wykonywanie nieodpłatnej pracy, która powinna się odbywać w wyznaczonych przez organ samorządu terytorialnego zakładach pracy, mających warunki do zatrudniania ukaranych lub skazanych i kontrolowania ich pracy. Osoby skazane na karę ograniczenia wolności mogą podjąć pracę w odrębnych grupach lub razem z pracownikami danego zakładu, wyjątkowo mogą także wykonywać pracę na indywidualnych stanowiskach.

Tabela 3. Prawomocne orzeczenie kary ograniczenia wolności a rodzaje nałożonych obowiązków w latach 2000–2009 w okręgu gdańskim

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem osoby osądzone	191	570	991	2165	3209	2638	1940	1547	1140	1485
– wykonanie nieodpłatnej pracy (art. 35 § 1)	189	568	979	2164	3196	2635	1939	1527	1135	1478

Źródło: Zestawienie własne na podstawie dane uzyskanych z Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Jak wynika z powyższego zestawienia w okręgu gdańskim w ponad 90% wraz z zastosowaniem kary ograniczenia wolności nałożony jest obowiązek wykonania nieodpłatnej pracy na cele społecznie użyteczne. Ma to walor resocjalizacyjny ponieważ praca w życiu dorosłego człowieka stanowi podstawową formę aktywności, najbardziej wszechstronną i rozwiniętą działalność, która odgrywa bardzo ważną rolę w życiu ludzi dorosłych. Praca stanowi zasadniczy element życia ludzkiego. W dzieciństwie poprzez spełnianie powierzanych obowiązków stanowi ona przygotowanie jednostki do wykonywania w przyszłości pracy zawodowej. Specyficzne kompetencje do pracy zdobywa jednostka w okresie dorastania, co w przeważającej mierze jest związane z preorientacją zawodową. W drugiej fazie dorastania jednostka zdobywa specyficzną wiedzę i umiejętności zawodowe stanowiące podstawę do podjęcia w późniejszym okresie życia pracy (Kielar-Turska, 2002, s. 330–331). Największe jednak osiągnięcia w karierze zawodowej przypadają na okres średniej

dorobosci. Zdaniem M. Przetacznik-Gierowskiej i G. Małkiello-Jarzy (1989, s. 26) to „właśnie w procesie pracy człowiek przekształca otaczającą go rzeczywistość, wytwarza dobra, przydatne nie tylko jemu osobiście, ale i całemu społeczeństwu. Praca jest również czynnikiem kształtującym nadal osobowość i charakter człowieka”.

Praca dla człowieka ma niebagatelne znaczenie ponieważ jak podaje D. Dobrowolska (1980, s. 238–243) ma ona wpływ na, po pierwsze: poziom trudności wykonywanej pracy znajdujący swoje odzwierciedlenie zarówno w aspekcie fizycznym jak i umysłowym oraz organizacji pracy, na którą składają się przede wszystkim planowanie czasu pracy i podział obowiązków, po drugie: możliwość uczestniczenia pracownika w decyzjach dotyczących firmy, z założeniem, że im większy wpływ ma pracownik na swoje środowisko pracy, tym wytwarza się w nim większa identyfikacja z miejscem zatrudnienia i chętniej bierze na siebie odpowiedzialność za wyniki pracy, po trzecie: atmosferę w pracy, na którą składają się stosunki z kierownictwem oraz współpracownikami, i po czwarte, cechy samego pracownika.

Praca zawodowa ma także bardzo istotne znaczenie dla życia rodzinnego. Zdaniem E. Zubrzyckiej (1993, s. 150–155) po pierwsze, jest ona środkiem niezbędnym do zaspokojenia potrzeb materialnych; po drugie, wyznacza rytm życia; po trzecie, rodzaj wykonywanej pracy nadaje człowiekowi poczucie tożsamości, z jednej strony wpływając na samoocenę, z drugiej, wartościując; po czwarte, jest miejscem nawiązywania kontaktów społecznych (rozwiązuje umiejętność porozumiewania się, rozwiązywania konfliktów, wspólnego działania, solidarności, spełniania norm związanych z przynależnością do danej grupy itp.). Po piąte, praca dla wielu ludzi staje się sensem istnienia; po szóste, pozwala na wyładowanie potrzeb i instynktów nieakceptowanych społecznie (np.: wyzwala nadmiar agresji), po siódme, wpływa na rozwój osobisty pracowników zmieniając jego cechy charakteru a także wpływa na rozwój jego rodziny.

Rola pracy w życiu człowieka ma wielowymiarowy zakres, nie tylko jest ona ukierunkowana na korzyści finansowe ale również pozwala na nawiązanie i tworzenie relacji z ludźmi, pozwala poszerzyć horyzonty i zdobywać lub poszerzać kwalifikacje. Również jako środek oddziaływania penitencjarnego podaje H. Machel (2003) jest ona jednym z najbardziej zasadniczych czynników i ma charakter resocjalizacyjny, wtedy, gdy powoduje u skazanych pożądane zmiany: wyrobienie umiejętności i potrzeby pracy. W niektórych przypadkach wykształca również dokładność, sumiennosc, systematycznosc, obowiazkowość, poszanowanie dla pracy innych osób. W innych wypadkach praca pozwala na zachowanie sprawności zawodowej oraz pracowniczej, wypełnia także funkcję ekonomiczną.

Wnioski

Podsumowując warto podkreślić, że kara ograniczenia wolności zajmuje szczególne miejsce w systemie kar i jest umiejscowiona pomiędzy wolnościową karą grzywny a izolacyjną karą pozbawienia wolności. Stanowi ona również alternatywę działającą w dwóch kierunkach. Z jednej strony umożliwia rezygnację z krótkoterminowych kar bezwarunkowego

pozbawienia wolności jako środka charakteryzującego się niską skutecznością resocjalizacyjną, z drugiej strony umożliwia większą indywidualizację i racjonalizację środków karnych zastępując instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary. Społeczna i kryminologiczna użyteczność stosowania kary ograniczenia wolności opiera się przede wszystkim na jej walorach, a są nimi: jej treść, czas trwania, intensywność i elastyczność. Za A. Gaberle (2003, s. 212) wspomnieć należy także, że korzyści ze stosowania kar nieizolacyjnych, (do których między innymi zaliczyć należy karę ograniczenia wolności – M.M.) polegają przede wszystkim na tym, że przy ich wykonaniu społeczeństwo nie jest obciążone zbędnymi kosztami, a po ich wykonaniu nie są potrzebne specjalne zabiegi niezbędne do ponownego „dopasowania” do społeczeństwa, ponieważ nie niszczą one, a nierzadko wzmacniają, sieć pozytywnych społecznych związków.

Na zakończenie warto podkreślić, że kara ograniczenia wolności:

1. Stanowi alternatywę dla krótkoterminowych kar bezwarunkowego pozbawienia wolności, traktowanych nierzadko jako nieskuteczny środek z punktu widzenia celowości kary.
2. Wprowadza średni stopień dolegliwości pomiędzy karą grzywny (dolegliwość ekonomiczna) a pozbawieniem wolności (dolegliwość osobista).
3. W kontekście reintegracji kara ograniczenia wolności zakłada określony z góry proces oddziaływania na skazanego, w szczególności ze względu na treść, długość i intensywność.
4. Stanowi ona swoisty środek oddziaływania wychowawczego o charakterze probacyjnym.
5. Podkreśla resocjalizacyjny cel pracy społecznie użytecznej.

Streszczenie

Założeniem przyświecającym opracowaniu niniejszego artykułu było podkreślenie resocjalizacyjnej roli kary ograniczenia wolności, która poza karą grzywny stanowi najlżejszą formę kary i pozostawia jednostkę w jej dotychczasowym środowisku, pozwalając jej na względnie normalne w nim funkcjonowanie. Podstawowym zadaniem tej kary poza ograniczeniem wolności jednostki jest wdrożenie jej do wykonywania pracy społecznie użytecznej, a ta z kolei w znacznej mierze przyczynia się do osiągnięcia celów kary, którymi są wzbudzenie w skazanych woli kształtowania społecznie pożądanych postaw poprzez przestrzeganie norm narzuconych przez system społeczny, a przede wszystkim poprzez przestrzeganie porządku prawnego.

Abstract

Community service
and her rehabilitation dimension through the employment

The underlining argument in this article is to highlight the positive effect of community service as a form of punishment for criminal activity, which other than a fine is considered the lightest

form of penalty. This is because it does not take the criminal out of their current environment, thus not creating a change in their lifestyle and actions. Aside from the basic restriction of forcing the individual to do these jobs which are considered useful to society, the purpose of this community service is also to teach the criminal about how to behave responsibly in society. By helping the community the individual is not only following the law but also learning to conform to the norms and actions which are desirable in a successful social system.

Bibliografia

- Balandynowicz A. (2002). *Probacja system sprawiedliwego karania*. Warszawa: Wyd. PiPG.
- Błachut J., Gaberle A., Krajewski K. (2001). *Kryminologia*. Gdańsk: Wyd. Arche.
- Buchała K., Zoll A. (1997). *Polskie prawo karne*. Warszawa: PWN.
- Dobrowolska D. (1980). *Praca w życiu człowieka*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
- Gaberle A. (2003). *Nierozłączna triada: Przystępczość, przestępca, społeczeństwo*. Gdańsk.
- Giętkowski R. (2007). *Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Jedynak T., Stasiak K. (2008). *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*. Warszawa: Wyd. LexisNexis.
- Kodeks karny (KK z 1969 r.) ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Dz.U. Nr 13 poz. 94.
- Kodeks karny (KK z 1997 r.) – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. Nr, 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami.
- Kielar-Turska M. (2002). *Rozwój człowieka w pełnym cyklu życia*. W: J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik Akademicki*. Gdańsk: GWP.
- Machel H. (2003). *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*. Gdańsk: Wyd. Arche.
- Marek A. (2007). *Prawo karne*. Warszawa: Wyd. C.H. Beck.
- Pawła S. (2007). *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Przetacznik-Gierowska M., Małkiewko-Jarży G. (1989). *Podstawy psychologii ogólnej*. Warszawa: WSiP.
- Stańdo-Kawecka B. (2000). *Prawne podstawy resocjalizacji*. Warszawa: Wyd. Zakamycze.
- Śliwowski S. (1946). *Polskie prawo karne materialne*. Warszawa: Wyd. Prawnicze.
- Zalewski W. (2006). *Sprawiedliwość naprawcza – początek ewolucji polskiego prawa karnego*. Gdańsk: Wyd. Arche.
- Zubrzycka E. (1993). *Narzeczeństwo, małżeństwo, rodzina, rozwój*. Gdańsk: GWP.
- Kodeks karny – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 marca 2004 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna Dz.U. Nr 56, poz. 544
- www.sw.gov.pl [data pobrania 10 grudnia 2009]